

HANDBOK

*KB:s inflytandestruktur för
nationell bibliotekssamverkan
2012–2014*

National Library
of Sweden

Innehåll

Varför har KB en inflytandestruktur?	4
Strukturen	4
Vad är Nationella referensgruppen?	5
Vad är en styr- respektive expertgrupp?	5
Vad är en arbetsgrupp?	5
Vad är en idégrupp?	6
Hur bestäms det vilka grupper som ska finnas?	6
Hur utvärderas strukturen?	6
Vem sitter i Nationella referensgruppen?	7
Hur utses ordförande och medlemmar i styr- och expertgrupper?	7
Hur medverkar KB i grupperna?	8
Vad innebär det att vara ordförande i en styr- och expertgrupp?	8
Vad innebär det att vara medlem i en styr- och expertgrupp?	9
Vad är sekreterarens roll?	10
Tvärkommunikation mellan grupper	11

Som ett komplement till denna handbok finns separata bilagor som revideras årligen.

De finns på KB:s webbplats: kb.se/bibliotek/referensgrupper

Bilaga 1: Rutin och modell för styr- och expertgruppernas självutvärdering

Bilaga 2: Rutin och modell för styr- och expertgruppernas verksamhetsplanering och uppföljning

Bilaga 3: Nationella referensgruppen

Bilaga 4: Styr- och expertgrupper

Varför har KB en inflytandestruktur?

Kungliga biblioteket (KB) har av regeringen fått ett samordningsuppdrag för biblioteksväsendet. Enligt detta ska KB utöva nationell överblick samt främja samordning och utveckling.

Biblioteken är en viktig samhällsresurs och det finns stora utvecklingsmöjligheter för biblioteken i framtidens samhälle. Genom att ge fri tillgång till information och vägar till kunskap, kultur och upplevelser, representerar de viktiga demokratiska värden. I samarbete med de offentligt finansierade biblioteken driver KB utvecklingen framåt inom angelägna områden.

KB eftersträvar en öppen dialog där en genomarbetad inflytandestruktur säkrar att vi gör riktiga prioriteringar. Syftet med inflytandestrukturen är att främja utvecklingen av biblioteksväsendet i allas gemensamma intresse. Den är ett stöd för att KB ska kunna utföra sitt nationella samverkansuppdrag.

Strukturen

En inflytandestruktur behöver både stabilitet och flexibilitet. Det måste finnas möjlighet att diskutera strategiska frågor samtidigt som utrymme måste finnas för fördjupad diskussion inom angelägna områden. Efter som utvecklingen går snabbt, måste det också inom strukturen finnas en flexibilitet och snabbhet att fånga upp aktuella frågor och problemställningar.

KB:s inflytandestruktur består därför av följande typer av grupper. De har olika arbetsformer, sammansättning, livslängd och mandat. För samtliga gäller att de är rådgivande. I frågor som rör KB är det bara riksbibliotekarien som kan fatta beslut.

- Nationella referensgruppen
- Styrgrupper (kan tillsätta arbetsgrupper)
- Expertgrupper (kan tillsätta arbetsgrupper)
- Idégrupper

KB anordnar dessutom årligen en sammankomst för biblioteksföreträdare i Sverige, där strategiska frågor ska belysas och diskuteras.

Vad är Nationella referensgruppen?

Den nationella referensgruppen är rådgivande och remissinstans för större strategiska frågor som rör riksbibliotekariens uppdrag att främja nationell biblioteksutveckling. Gruppen ska fånga upp strategiska frågor från styr- och expertgrupperna och kan också fördela uppdrag till dessa. Man tillsätter och avslutar styr- och expertgrupper och kan också ge förslag till att inrätta idégrupper.

KB å sin sida vill stärka sin roll och verksamhet genom att utveckla kontakterna med bibliotek, myndigheter, informationsproducenter och andra relevanta aktörer. Nationella referensgruppen är en kanal för detta.

Vad är en styr- respektive expertgrupp?

En styrgrupp har en särskild ställning i och med att den kan föreslå strategiska inriktningsbeslut. Det är dock alltid riksbibliotekarien som tar det formella beslutet och har det yttersta ansvaret. Styrgrupperna består i regel av beslutsfattare som kan göra ekonomiska prioriteringar, ge förslag som medför ekonomiska konsekvenser för den egna organisationen och vara med och genomföra besluten.

En expertgrupp arbetar med sakfrågor. Dess uppgift är att fånga upp och initiera utvecklingsfrågor inom sitt ämnesområde. Medlemmarna i en expertgrupp är inte bara representanter för KB:s samarbetspartners utan har även praktisk och teoretisk kunskap inom området.

Både styr- och expertgrupperna ska lyfta och föra vidare strategiska frågor till Nationella referensgruppen. De kan också få uppdrag av Nationella referensgruppen och KB. En årlig uppgift är att föreslå inriktningen på KB:s öppna projektutlysningar inom sitt ämnesområde och rekommendera vilka projektansökningar som ska bifallas. Grupperna kan tillsätta egna arbetsgrupper och ge förslag till idégrupper.

Vad är en arbetsgrupp?

En styr-/expertgrupp kan vid behov tillsätta en arbetsgrupp inom avgränsade områden. Arbetsgrupperna kan bestå av medlemmar ur den egna gruppen eller andra experter. En arbetsgrupp är alltid kopplad till den styr- eller expertgrupp som tillsatt den och rapporterar direkt till denna.

Vad är en idégrupp?

Idégrupper är tillfälliga konstellationer som tillsätts vid behov, på initiativ av Nationella referensgruppen, styr- och expertgrupper eller av KB. Medlemmarna handplockas eller utses efter intresseanmälan. Idégrupperna är ett sätt att få in annan kompetens än den som finns i den övriga inflytandestrukturen. Idégrupperna arbetar med avgränsade frågor under en avgränsad tid. De behöver inte vara kopplade till någon styr- eller expertgrupp, utan kan vara helt fristående.

Hur bestäms det vilka grupper som ska finnas?

En grupp skapas utifrån KB:s regeringsuppdrag och de behov som finns för strategisk utveckling inom olika områden. De första expertgrupperna tillsattes 2007 och var formade efter KB:s dåvarande uppdrag inom informationsförsörjning till högre utbildning och forskning. Styrgrupperna har tillsatts för avgränsade verksamheter inom KB:s nationella uppdrag.

När KB 2011 fick ett utvidgat uppdrag för biblioteksväsendet, sågs strukturen över och reviderades. KB eftersträvade öppenhet i processen och valde att ha ett ”bottom-up”-perspektiv. KB inbjöd till workshops och öppnade upp olika kanaler för bibliotekssektorn att lämna synpunkter och förslag till vilka grupper som behövdes. Utifrån detta utformade KB ett förslag som sedan remitterats till biblioteksföreträdare. Efter ytterligare revidering beslutades om nuvarande struktur. Det är Nationella referensgruppen som ger rekommendationer om vilka grupper som ska finnas och det är riksbibliotekarien som beslutar.

Hur utvärderas strukturen?

Varje grupp gör årligen en intern självutvärdering av föregående verksamhetsår. Självutvärderingen görs vid sittande bord utifrån fastställd modell.

En extern utvärdering görs om man finner det lämpligt. Initiativet till en extern utvärdering kan tas av antingen en styr- eller expertgrupp som för upp ärendet till Nationella referensgruppen, eller initieras av Nationella referensgruppen själv.

Det finns flera exempel på hur grupper avslutas eller påbörjas efter de

behov som uppkommer under resans gång. Nationella referensgruppen är den som rekommenderar och riksbibliotekarien beslutar. Strukturen i sin helhet utvärderas 2014/2015.

Vem sitter i Nationella referensgruppen?

I gruppen finns representanter utsedda av Sveriges universitets- och högskoleförbund (SUHF) varav två rektorer, samt representanter för specialbibliotek, folkbibliotek, läns- och regionbibliotek, Informations- och lånecentraler i samverkan (ILS), Sveriges kommuner och landsting (SKL), Skolverket, Talboks- och punktskriftsbiblioteket (TPB) samt sjukhusbiblioteken.

De medlemmar som representerar olika bibliotekstyper utses av organisationer som företräder respektive huvudman. De som företräder andra myndigheter utses i regel av respektive myndighetschef. Mandattiden är två år med möjlighet till förlängning med ett år.

Ordförande är riksbibliotekarien och ständigt adjungerade är avdelningschef och enhetschefer från KB/Nationell samverkan. Även sekreteraren kommer från KB.

Hur utses ordförande och medlemmar i styr- och expertgrupper?

Ordförande och medlemmar utses av följande aktörer:

SUHF (universitets- och högskolebibliotek), SKL (folk-, sjukhus- och läns- och regionbibliotek), Forum för special- och myndighetsbibliotek, Nationella skolbiblioteksgruppen, ILS, TPB samt utbildnings- och forskningsinstitutioner inom Biblioteks- och informationsvetenskap.

Det är formellt riksbibliotekarien som genom beslut utser medlemmarna.

KB bestämmer hur platserna i respektive grupp ska fördelas. Fördelningen bestäms av ämnesområdets relevans och intresse för de olika parterna. Ordförande och medlemmar utses för en mandatperiod på tre år. Eventuella vakanser tillsätts två gånger per år, i juni och i december. Processen går till så att KB ber organisationerna att inkomma med förslag till de platser som är vakanta.

I både styr- och expertgrupper kan en vice ordförande utses från sektor som inte representeras av ordinarie ordförande. Om så önskas kan istället en vice ordförande utses som har annan kompetens än ordföranden. Ordförande, vice ordförande och sekreterare kan bilda ett arbetsutskott.

Olika styrgrupper har dock olika karaktär och kan även ha representanter från särskilda myndigheter eller andra samarbetspartners utanför bibliotekssektorn. Exempelvis har styrgruppen för OpenAccess.se särskild sammansättning med bland annat representanter för forskningsfinansierare och förlag.

Hur medverkar KB i grupperna?

Varje grupp har en handläggare från KB som sekreterare. KB kan också ha adjungerade experter eller verksamhetsföreträdare i grupperna. I Nationella referensgruppen är riksbibliotekarien ordförande.

Vad innebär det att vara ordförande i en styr- och expertgrupp?

Som ordförande i en grupp har du möjlighet att arbeta på nationell nivå inom en fördjupad fråga och på så sätt bidra till biblioteksutvecklingen på en övergripande nivå. KB arrangerar särskilda möten med alla gruppers ordföranden och sekreterare. Syftet med dessa är informationsutbyte dels mellan KB och ordförandena, men också grupperna emellan för att skapa möjligheter till samarbete och minska risken för dubbelarbete. Styr- och expertgrupper kan också föreslå att idégrupper inrättas som en korsbefruktning mellan grupper i avgränsade frågor.

Ordförandens uppgift är att:

- leda och fördela arbetet i gruppen
- lyfta strategiska frågor till Nationella referensgruppen och till KB
- kontinuerligt informera Nationella referensgruppen och KB om sin verksamhet
- leda möten, fysiska eller virtuella
- justera minnesanteckningarna
- ansvara för att gruppen har en kommunikationsplan
- ansvara för att gruppen har en verksamhetsplan vid årets

början som följs upp av en verksamhetsberättelse. Dessa skickas till Nationella referensgruppen.

- ansvara för att gruppen genomför en självutvärdering utifrån fastställd modell, vid årets första möte. Självutvärderingen kan ingå som en del i verksamhetsberättelsen
- ansvara för att gruppen särskilt beaktar barn-, mångfalds- och tillgänglighetsperspektivet i sitt arbete
- vid behov tillsätta arbetsgrupper inom avgränsade områden. Arbetsgrupperna kan bestå av medlemmar eller andra experter
- ge förslag till inrättandet av idégrupper
- hålla sig informerad om andra gruppers arbete.

KB står för mötesverktyg (Adobe Connect) för virtuella möten och för förtäring i samband med fysiska. När det gäller ordförandena står KB även för rese- och hotellkostnader i samband med fysiska möten.

Vad innebär det att vara medlem i en styr- och expertgrupp?

Som medlem i en styrgrupp bidrar du med din teoretiska och praktiska kunskap inom ett visst område. Du ska kunna göra ekonomiska prioriteringar utifrån ett nationellt perspektiv, ge förslag som medför ekonomiska konsekvenser för den egna organisationen och vara med och genomföra besluten.

Som medlem i en expertgrupp får du möjlighet att arbeta på nationell nivå och på så sätt bidra till biblioteksutvecklingen på en övergripande nivå. Du bidrar med din expertkunskap och erfarenhet inom ett särskilt område.

I båda fallen förväntas du inte bara delta i mötena, utan även att bidra aktivt till gruppens arbete både under och mellan mötena. Det är därför viktigt att du har möjlighet att avsätta tid för arbetet.

Medlemmens uppgift är att:

- aktivt delta i och bidra till gruppens arbete även mellan mötena

- aktivt delta i gruppens möten, fysiska och virtuella
- aktivt delta i arbetet med att ta fram, följa och följa upp gruppens kommunikationsplan och verksamhetsplan
- aktivt medverka i gruppens självutvärdering
- särskilt beakta barn-, mångfalds- och tillgänglighetsperspektivet i arbetet
- ansvara för att kommunikation sker mellan expertgruppen och den verksamhet som man representerar.

KB står för mötesverktyg (Adobe Connect) för virtuella möten och för förtäring i samband med fysiska. Finansieringen av deltagandet löser du i övrigt med den verksamhet som du representerar.

Vad är sekreterarens roll?

Sekreteraren är handläggare med sakkunskap inom gruppens område. Sekreteraren har särskilt ansvar att vara en kanal mellan KB och expertgruppen när det gäller omvärldsbevakning och strategiska frågor. Ofta är sekreteraren också föredragande i punkter som rör KB:s arbete inom området.

Sekreterarens uppgift är att:

- i samarbete med ordföranden sätta ihop dagordning och sammankalla till möten
- bedriva och sprida omvärldsbevakning inom gruppens område
- vara föredragande i frågor som rör KB:s verksamhet
- vara en kanal mellan KB och expertgruppen
- handlägga ansökningar om projektmedel inom gruppens område
- utföra praktiska arrangemang kring möten
- föra minnesanteckningar
- framställa en kommunikationsplan
- framställa en verksamhetsplan vid årets början som följs upp av en verksamhetsberättelse
- medverka till att gruppen genomför en självutvärdering av föregående år, vid årets första möte
- ansvara för att minnesanteckningar och övriga dokument finns tillgängliga på KB:s webbplats

- hålla sig informerad om andra gruppers arbete, för att på bästa sätt ta vara på varandras kompetens.

Tvärkommunikation mellan grupper

Sekreterarna i styr- och expertgrupper har regelbundet gemensamma möten för att främja informationsutbyte mellan grupperna. Ett par gånger om året hålls även gemensamma möten med gruppernas sekreterare och ordföranden. Syftet med dessa möten är att skapa möjligheter för samarbete och minska risken för dubbelarbete.

KB arrangerar årligen en sammankomst för bibliotekschefer, där man får ta del av gruppernas arbete.

Följ och diskutera vårt arbete på webben!

Avdelningen för nationell samverkan
kb.se/bibliotek

Samverkansbloggen
bibliotekssamverkan.kb.se

LIBRIS nationella bibliotekssystem
kb.se/libris

Librisbloggen
librisbloggen.kb.se